

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС ЯК МЕХАНІЗМ АГРАРНОГО РОЗВИТКУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ДОСВІД КРАЇН АФРИКИ, АМЕРИКИ ТА БЛИЗЬКОГО СХОДУ

О. О. МИТЧЕНОК,
кандидат економічних наук
Український науково-дослідний інститут
продуктивності агропромислового комплексу

Вивчено вплив на сільське господарство окремих країн підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, проведено аналіз нароцування виробничого, інвестиційного та експортного потенціалу зазначених країн.

Постановка проблеми. Глобалізація фінансово-економічних процесів та поглиблення міжнародної економічної інтеграції змушують більшість країн адекватно реагувати на зазначені виклики, одним з елементів чого є укладання угод про зону вільної торгівлі або інших угод, які регламентують, зокрема міждержавні економічні, торговельні, інвестиційні відносини.

Україна напередодні підписання економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС. Переваги та недоліки її широко обговорюються в країні, проте наразі бракує досліджень можливих результатів зазначеної події для вітчизняної економіки та сільського господарства.

З метою вивчення можливих результатів та залежностей економічних процесів від укладання Угоди про асоціацію з ЄС у статті проаналізовано досвід інших країн.

Аналіз публікацій. Окремі аспекти зазначеної проблематики досліджували М. Малік, П. Саблук О. Могильний, Л. Молдаван, Б. Пасхавер, І. Бураковський. Недостатньо дослідженими залишаються питання про вплив підписання угоди про асоціацію на економічний та інвестиційний потенціал країн, що й зумовило мету даної статті.

Мета дослідження – на прикладі інших країн з'ясувати можливий вплив підписання Угоди про асоціацію з ЄС на сільське господарство України. Проаналізувати динаміку інвестиційного, аграрного та експортного потенціалу країн, що у минулому укладали подібні угоди з ЄС.

Методика дослідження. З метою досягнення достовірності результатів дослідження ґрунтується на даних Конференції ООН з торгівлі та розвитку, а також Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН. Для кожної окремої країни розрахунки здійснювались за певний період часу, який залежав від року набрання чинності угоди з ЄС. Для всіх країн визначались середньорічні значення показників за п'ятирічний період до підписання угод про асоціацію чи зону вільної торгівлі та за період після підписання зазначених угод по 2012 р. включно. За окремими показниками здійснені розрахунки для України за періодами часу, аналогічними країнам, з якими проводиться порівняння. З метою досягнення об'єктивності результатів для нашого дослідження відібрано країни з різних континентів і з різним рівнем соціально-економічного та аграрного розвитку – Алжир, Єгипет, Марокко, Туніс, Південно-Африканська Республіка (ПАР), Мексика, Чилі та Ізраїль.

Викладення основного матеріалу. ЄС уклав угоди про асоціацію з 19 країнами (крім України), ще з 9 країнами – угоди про зону вільної торгівлі. З Тунісом угода про асоціацію вступила в силу в 1998 р., з Марокко та Ізраїлем – у 2000 р., цього ж року підписана угода про торгівлю, розвиток та співробітництво з ПАР, з Єгиптом – у 2004 р., з

Алжиром угода про асоціацію почала діяти з 2005 р., а з Мексикою угода про зону вільної торгівлі набула чинності з 2000 р., з 2003 р. діє торговельна частина угоди про асоціацію з Чилі.

Результати аналізу дозволяють виокремити низку закономірностей для всіх відібраних країн, незалежно від їх географічного розташування, рівня розвитку чи часу укладання угоди. Це дає підстави очікувати аналогічного ефекту від підписання угоди про асоціацію (далі – Угода) і для України.

Серед основних економічних ефектів від підписання Угоди з ЄС слід виділити чотири.

Перший: значне підвищення інвестиційної привабливості країн після підписання Угоди, що підтверджується активним нарощуванням прямих іноземних інвестицій (ПІІ).

Так, середньорічний обсяг ПІІ за п'ять років після підписання Угоди перевищував середньорічний обсяг ПІІ за п'ять років до її підписання в Алжирі майже втричі (2212 млн дол. США в середньому за рік після підписання Угоди проти 793,7 до підписання), в Єгипті – в 11 разів (8640 млн дол. США проти 739 відповідно), в Марокко – вдвічі (1630 проти 725 млн дол. США), в Тунісі – на половину (607 млн дол. США проти 463), в ПАР – вдвічі (5237 млн дол. США проти 2295), в Мексиці – вдвічі (24367 млн дол. США проти 11646 ША), в Чилі – вдвічі (9970 млн дол. США за рік після підписання Угоди проти 4999,7 до підписання).

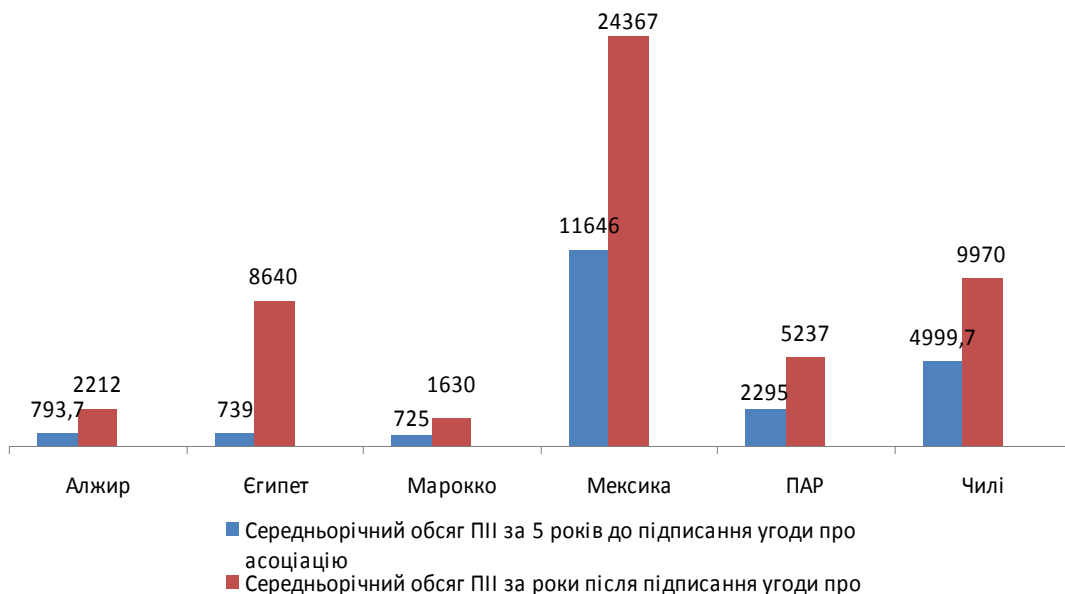

Рис. 1. Середньорічний обсяг прямих іноземних інвестицій в окремі країни, млн дол. США

Другий: мобілізація внутрішнього виробничого потенціалу, зокрема у сільському господарстві.

В Алжирі протягом 2000 – 2004 рр. (тобто до набрання чинності Угоди) середньорічне виробництво продукції сільського господарства становило 7,8 млрд дол. США (тут і надалі – в постійних цінах 2004 – 2006 рр.). З 2006 по 2012 рр. зазначений показник зріс до 11,2 млрд дол. США, або на 43 %. В Україні динаміка зростання протягом аналогічного періоду була значно повільнішою – плюс 23 %.

Після підписання Угоди в Марокко середньорічний обсяг продукції сільського господарства (9,7 млрд дол. США) на 38 % перевищував середньорічний рівень до підписання Угоди (7 млрд дол. США). В Україні приріст становив лише 16 %. В ПАР приріст середньорічного виробництва становив 27 %, в Мексиці – 26 % відповідно, тоді як в Україні досягнення були значно скромнішими – плюс 16 %.

Серед розглянутих країн Україна виглядає дещо краще порівняно з Єгиптом, де досягнуто зростання середньорічного виробництва на рівні 28 % проти 27 % в Україні.

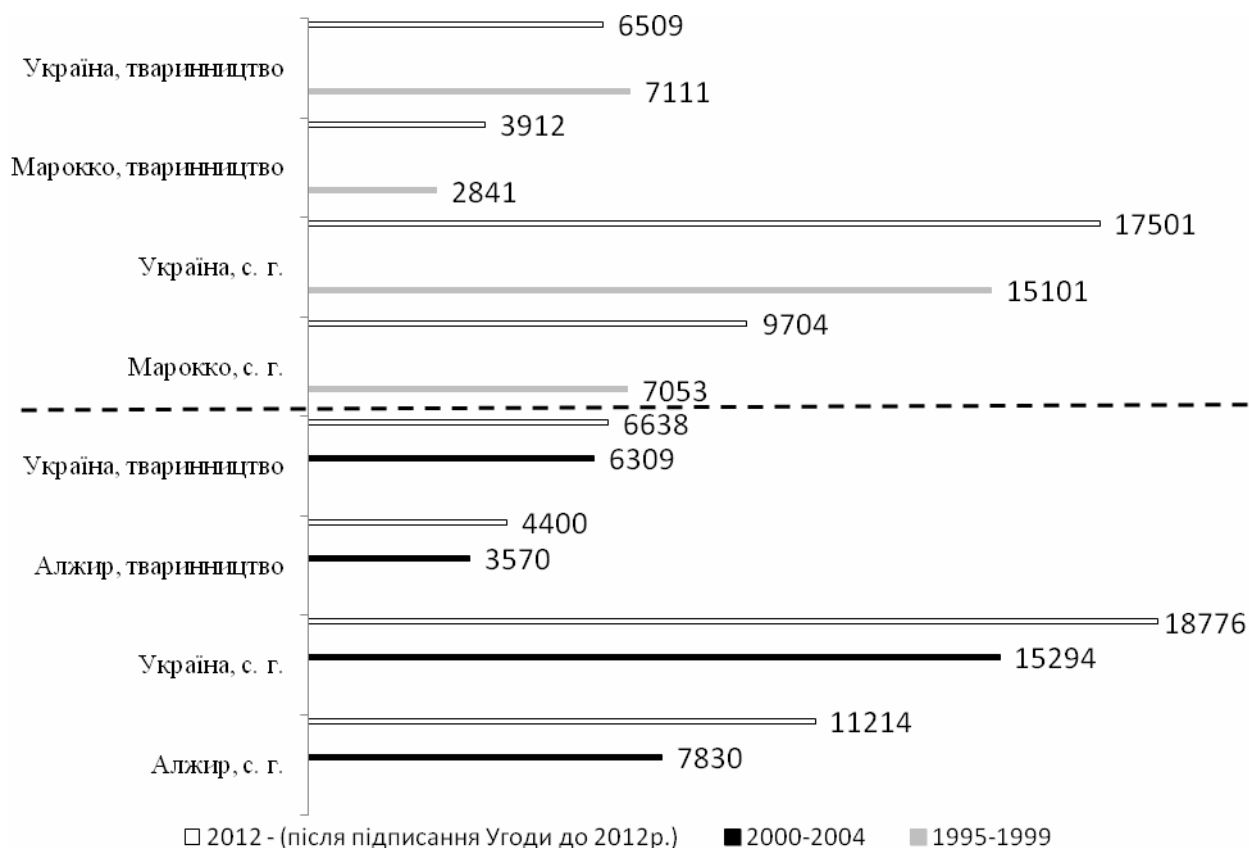

Рис. 2. Середньорічне виробництво продукції сільського господарства та продукції тваринництва за п'ять років до та після підписання Угоди з ЄС, за даними ФАО, млн дол. США у постійних цінах 2004 – 2006 рр.

В Ізраїлі середньорічне виробництво продукції сільського господарства після підписання Угоди перевищувало на 26 % відповідний рівень до її підписання (в Україні приріст становив лише 16 % за аналогічний період), в Тунісі – 27 % відповідно (в Україні – лише 5 %), в Чилі – 16 % відповідно.

Третій: створення належних умов для прискорення розвитку галузей з вищою доданою вартістю. Після підписання угод галузь тваринництва майже в усіх аналізованих країнах показує вищу динаміку розвитку, ніж в цілому сільське господарство цих країн.

Розвиток інвестиційних процесів, удосконалення регулювання ринків сприяли нарощуванню виробництва саме продукції тваринництва, на відміну від України, де ця галузь зазнає стагнаційних процесів. Зокрема, в ПАР обсяг середньорічного виробництва продукції тваринництва після підписання Угоди зріс на 42 % проти 27 % від зростання сільськогосподарського виробництва в цілому. Водночас в Україні за той же період у тваринницькій галузі відбувся спад (мінус 8 %). Як результат, середньорічне виробництво продукції тваринництва в ПАР за 13 років (2000 – 2012рр.) становило 6,3 млрд дол США – це майже обсяг виробництва в Україні (6,5 млрд дол. США), тоді як до підписання Угоди ПАР в середньому за рік виробляла тваринницької продукції на 38 % менше, ніж в Україні.

У Єгипті та Мексиці ситуація аналогічна – темпи приросту середньорічного виробництва у тваринництві значно перевищували динаміку аграрного виробництва в цілому.

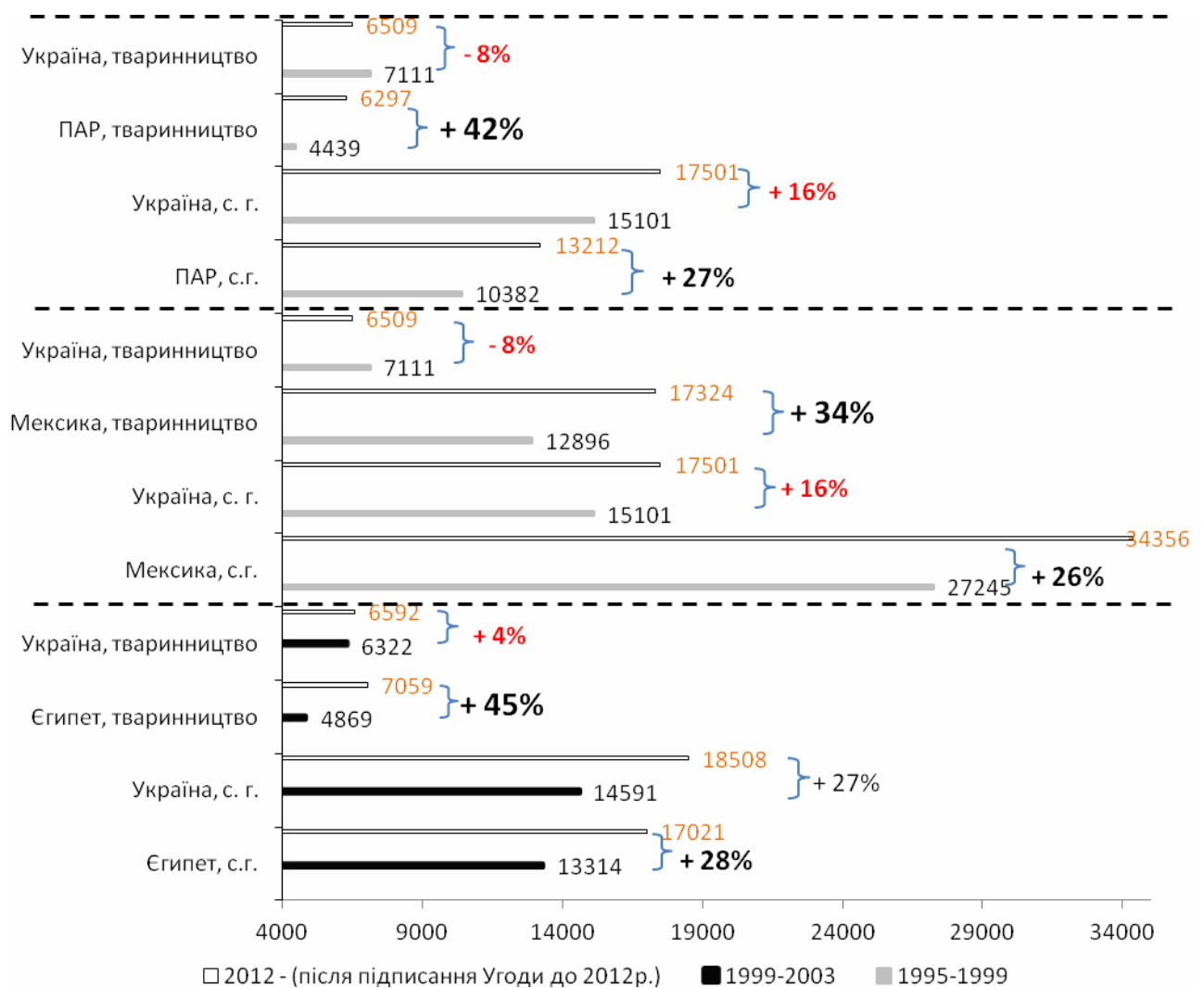

Рис. 3. Середньорічне виробництво продукції сільського господарства та продукції тваринництва за п'ять років до та після підписання Угоди з ЄС, за даними ФАО, млн дол. США у постійних цінах 2004 – 2006 рр.

Якщо у 1999 – 2003 рр. у Єгипті середньорічний обсяг виробництва у тваринництві (4,9 млрд дол. США) на 23 % поступався обсягу в Україні, то після підписання Угоди, тобто з 2005 по 2012 рр., у тваринництві вироблялось уже в середньому 7 млрд дол. США за рік, що на 7 % перевищує обсяги виробництва в Україні.

В Чилі у 2006 – 2012 рр. в середньому вироблялось продукції тваринництва на 2,8 млрд дол. США за рік, що на 28 % перевищує середній рівень за 2000 – 2004 рр. (в Україні зростання лише на 5 %).

У Марокко темпи приросту у тваринництві після підписання Угоди відповідають динаміці сільськогосподарського виробництва.

Не дивлячись на те, що в Алжирі динаміка у тваринництві поступалася загальній динаміці у сільському господарстві, приріст середньорічного виробництва продукції тваринництва після підписання Угоди (23 %) значно перевищували динаміку в Україні за цей же період (5 %).

Четвертий: значне зміцнення експортного потенціалу сільського господарства.

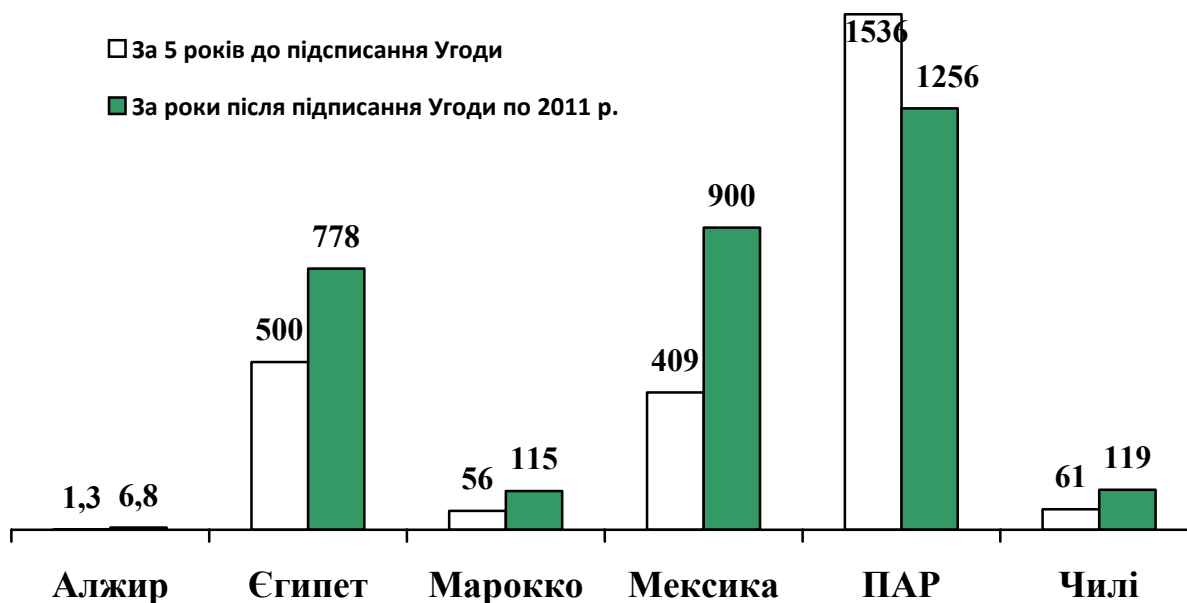

Рис.4 Середньорічний експорт зернових,
тис. тонн, за даними ФАО

Вражаючих результатів у сфері експорту зернових за роки після підписання Угоди досягнуто в Марокко (експорт зріс вдвічі), у Мексиці (зростання у 2,2 раза) та Єгипті (зростання на 56 %).

Суттєве нарощування обсягів експорту м'яса усіх видів досягнуто після підписання Угоди в Чилі, Мексиці, Ізраїлі.

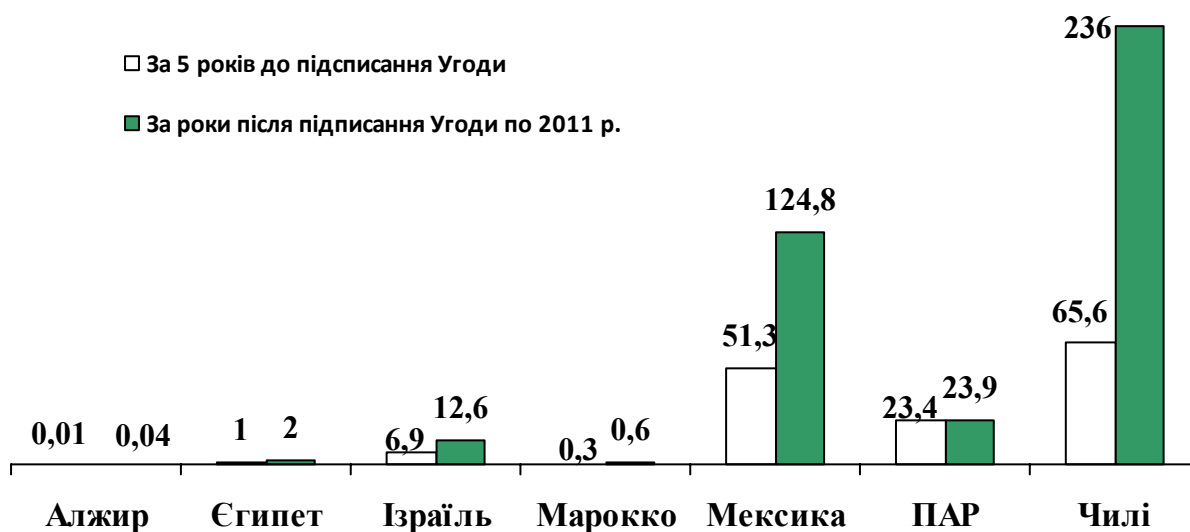

Рис.5 Середньорічний обсяг експорту м'яса,
тис. тонн, за даними ФАО

Зокрема, в Чилі до підписання Угоди в середньому за рік експортувалось 65 тис. т м'яса, тоді як за роки після підписання Угоди – вже 236 тис. т щорічно. Отже, середньорічний обсяг експорту зріс у 3,6 раза, тоді як в Україні за аналогічний період він скоротився на 70 %.

У Мексиці середньорічний експорт зріс з 51,3 тис. т (1995 – 1999 рр.) до 124,8 (2001 – 2011 рр.), або у 2,4 раза проти скорочення на 58 % за цей же період в Україні. В Ізраїлі експорт зріс в 1,8 раза (в Україні навпаки знизився на 58 %).

Висновки. Підписання Угоди про асоціацію (про зону вільної торгівлі) з ЄС позитивно впливає на інвестиційну привабливість країни. Зокрема, середньорічні обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку таких країн після підписання угод зростали у 2 – 11 разів порівняно з періодом до набрання чинності Угоди.

Для країн, які підписали Угоду з ЄС, характерні структурні зрушення у сільському господарстві. Зокрема, відзначається прискорений розвиток галузей з вищою доданою вартістю та можливістю створення більшої кількості робочих місць. Так, практично в усіх країнах, які аналізувались, динаміка розвитку тваринництва перевищувала динаміку розвитку сільськогосподарської галузі в цілому.

У цілому ж можна відзначити зміцнення продовольчої безпеки країн після укладання угод з ЄС – у всіх аналізованих країнах відбулося стрімке нарощування сільськогосподарського виробництва.

Підписання угод з ЄС позитивно впливає на зміцнення експортного потенціалу країни, що підтверджується збільшенням експорту зернових та м'яса навіть у тих країнах, які не вважаються традиційними виробниками зазначених продуктів.

Список літератури

1. Статистичні дані Конференції ООН з торгівлі та розвитку – <http://unctadstat.unctad.org> ;
2. Статистичні дані Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН – <http://fao.org>;
3. Інформація щодо угод між країнами ЄС та іншими країнами – <http://eeas.europa.eu>

Соглашение об ассоциации с ЕС как механизм аграрного развития и экономического роста: опыт стран Африки, Америки и Ближнего Востока

А .А. Митченко,
кандидат экономических наук
научно-исследовательский институт
"Украгпропродуктивность"

Исследованы тенденции развития аграрного сектора экономики отдельных стран до и после подписания соглашений об ассоциации с ЕС, проведен анализ влияния на инвестиционный, производственный и экспортный потенциал таких стран.

European Union Association Agreement as a mechanism of agrarian development and economic growth – experience of African, American and Near East countries

O. Mytchenok
Ukrainian Research Institute
„Ukragropromproduktyvnyist”

Investigated level of agricultural development before and after signing of agreement, analyzed influence of agreement on investing, production and export of these countries.